

Lengte

5 km

Start- en eindpunt

station Leeuwarden
Stationsplein 1
8911 AC Leeuwarden

Openbaar vervoer

NS-Station Leeuwarden,
Stationsplein 1, 8911 AC
Leeuwarden

Parkeren

Parkeergarages Zaailand
en Oldehove in de
binnenstad rekenen 2,00 euro
per uur tot maximaal 10,00
euro voor een dag parkeren.

Horeca

Rijk aanbod van horeca op
de route.

Routemaker

Charles Aerssens

Versiedatum

18-04-2024

Stadswandeling

Leeuwarden heeft alles mee om een toeristische attractie van formaat te zijn. Het is de hoofdstad van Friesland, het was de hofstad van de Friese stadhouders, culturele hoofdstad van Europa in 2018 en monumentenstad met een schitterende oude binnenstad binnen de stadsgrachten. En toch wordt het imago van Leeuwarden nog te vaak bepaald door de Elfstedentocht, als het zich even het centrum van de wereld mag wanen. Het probleem van Leeuwarden is het probleem van de onbekendheid door de excentrische ligging buiten de economische as Rotterdam-Amsterdam-Lelystad-Groningen. Maar de eens rijke en machtige Friese hoofdstad werkt met veel elan aan zijn allure. Kansen liggen er in recreatie en cultuurtoerisme met een aantrekkingskracht, die zichtbaar is in de verrassende historische binnenstad en een rijk cultureel aanbod, gezellige horeca en een bruisend winkelhart binnen een fraaie grachtengordel! Gelukkig ligt de toekomst van Leeuwarden in de haar geschiedenis.

Routebeschrijving

1 Voor deze stadswandeling door het historische centrum van Leeuwarden vertrekken we vanaf het NS-Station Leeuwarden (1) aan het Stationsplein. Vanaf het station steken we recht over en wandelen langs het in het oog springende 7 meter hoge kunstwerk 'Love' van de Spanjaard Jaume Plensa, dat hier in 2018 is geplaatst, als Leeuwarden de culturele hoofdstad van Europa is. Bij de rotonde gaan we rechtdoor over de Sophialaan en komen voorbij de voor Leeuwarden beeldbepalende 15 meter hoge Achmeatoren aan de Prins Hendrikbrug over de Zuiderstadsgracht met de Willemskade. De opvallende Kiosk aan de Willemskade wijs ons de weg door de Prins Hendrikstraat naar het Wilhelminaplein. Maar de veelgebruikte naam voor het Wilhelminaplein heeft langzaam plaats gemaakt voor het Zaailandplein, de niet-officiële, maar veelgebruikte benaming voor het Wilhelminaplein. Het heeft een ware metamorfose ondergaan en de openbare ruimte van het plein en directe omgeving hebben een totale renovatie ondergaan. Hieraan heeft het Fries Museum (2), dat hier een definitieve en blijvende plek heeft gekregen, een belangrijke bijdrage geleverd. Samen met het er tegenover gelegen Paleis van Justitie (3) zijn zij beeldbepalend voor deze ontmoetingsruimte midden in het centrum van Leeuwarden.

2 Aan de noordzijde van het plein is op het Ruiterskwartier is de Oude Doelensteeg een smalle doorsteek naar de gracht Nieuwestad. Onze route loopt hier naar rechts en komen even verderop aan de het Waagplein met de historische Stadswaag (4) uit 1598. Naar links tussen de Stadswaag en het parkje door steken we het voetgangersbruggetje over naar de overzijde van de gracht. Even naar rechts komen we aan de St. Jacobsstraat, die we linksaf inslaan. In deze drukke winkelstraat zien we op nr.13 een opvallend pand een echte stadsgevel uit de Late Renaissance (1635) en gebouwd in de stijl van Hendrick de Keyser (1565-1621). Aan het einde van de St. Jacobsstraat komen we op het Hofplein en wandelen linksaf. Aan dit Hofplein slaat aan de

linkerzijde de Stadsgalerie en het Stadhuis. Maar aan de rechterzijde imponeert het Stadhoudelijk Hof (5), eeuwenlang de residentie van de Friese stadhouders. Opvallend is het bronzen standbeeld van de eerste Friese stadhouder Willem Lodewijk van Nassau-Dillenburg, die als een strijdbaar man, stoer met staf en zwaard hoog op een sokkel het Hofplein overziet. Hij heeft zicht op het Raadhuisplein met het Leeuwarder stadhuis (6) uit 1715. De andere bezienswaardigheid op deze locatie is de kolossale Wilhelminaboom, een lindeboom geplant ter Herinnering aan de Troonsbestijging van H.M. Koningin Wilhelmina op 31 augustus 1898 en aangeboden door de Vereeniging voor Vaderland en Oranje en omgeven door een ruim cirkelvormig smeedijzeren hek met poortje.

3 Van het Hofplein wandelen we langs de Wilhelminaboom door de Weerd en steken door naar de grachtengordel. We komen aan het spiegelende water van de Nieuwestad, waar hoog oplopende, gemetselde boogbruggen af en toe de gracht onderbreken. De gracht toont een bonte afwisseling van fraaie gevels uit de elkaar opvolgende stijlperiodes van Renaissance tot Art Nouveau. Hier is Leeuwarden op zijn charmantst. Er is van alles te zien: winkels en warenhuizen, cafés met terrassen aan het water. We hebben naar links over de gracht opnieuw zicht op de bij de historische Stadswaag. We wandelen op de kade van de Nieuwestad langs de gracht tot we op de hoek met de Kleine Kerkstraat bij het bronzen beeld (1981) komen van De prominente PvdA politicus Anne Vondeling, een werk van de kunstenaar Jentsje Popma, staande op een basalt lava sokkel. De wandelroute gaat rechtsaf door de Kleine Kerkstraat en zo komen we op het Oldenhoofster Kerkhof, waar we naar links over het plein zicht hebben op de Oldenhove (7), de scheve toren van Leeuwarden. Voor de Oldenhove staat het standbeeld van Pieter Jelles Troelstra (1860-1930), advocaat, journalist en politicus, maar ook Fries schrijver en dichter. Hij is vooral bekend geworden als de leider van de Sociaal

Democratische Arbeiderspartij, die in november 1918, in navolging van de omwenteling in Duitsland, in Nederland de socialistische revolutie wilde uitroepen.

4 Terug op de hoek van de Kleine Kerkstraat met het Oldenhoofster Kerkhof slaan we rechtsaf de Grote Kerkstraat in. Hier ligt aan de linkerkant het Princessehof (8) met het Keramiekmuseum. Even verderop komen we voorbij de toegangspoort naar de voormalige stadhoudelijke stallen waarboven we het wapenschild zien uit 1795, dat in 1990 weer voorzien is van het wapen van Nassau. We vervolgen de Grote Kerkstraat, die iets stijgt, tot we op nr. ? aan een opmerkelijk woonhuis komen aan de rechterzijde: het Julius van Gheelhuis (9), een stadsstins gebouwd in 1545. Het volgende opvallende pand is de Waalse kerk (10). Aan het einde van de Grote Kerkstraat komen we aan de Grote of Jacobijnerkerk (11), de oudste en bouwkundig belangrijkste kerk van Leeuwarden, gelegen aan het Jacobijnerkerkhof en een plek vol stilte met hofjes, een plantsoen en wat eens de joodse buurt was met de Joodse School (1886-1943) (12), die in het verleden de Dunsus-school heet. Via Bij de Put gaat de stadswandeling langs Loge De Friesche Trouw (13), de oudste en de grootste vrijmetselaarsloge van het Noorden in 1782 opgericht. We steken rechtover de Sacramentsstraat in en komen aan het eind op de gracht van de Voorstreek uit. De gracht toont een bonte afwisseling van fraaie gevels uit de elkaar opvolgende stijlperiodes van renaissance tot art nouveau. Zo hebben we naar links zicht op de Art Nouveau gevel van de 'Centrale Apotheek' met een verrukkelijk tegeltableau. Volgens W.F. Hermans het fraaiste pand van Leeuwarden

5 We steken naar rechts de gracht van de Voorsteek over en volgen de Tuinen aan de rechterzijde van de waterloop tot we aan de eerste straat rechts komen. Hier slaan we rechtsaf de Turfmarkt in en komen dan bij Turfmarkt 13 aan de voormalige Kanselarij van Leeuwarden (14). Voor de Kanselarij staat het beeld van Viglius van Aytta (1507-1577) (15), gemaakt door kunstenaar Hans Jouta uit Ferwert. Viglius van Aytta kijkt vanaf zijn sokkel naar de patriciërswoning aan de overzijde van de

straat. Hier staat op de hoek van de Koningsstraat het Huis Van Eysinga (16), een magnifiek herenhuis in Lodewijk XVI-stijl, gebouwd eind 18de eeuw. Op dit punt gaat de Turfmarkt over in de Tweebaksmarkt, die we helemaal uitlopen tot we op de het Blokhuisplein uitkomen. Hier wandelen we even rechtsaf het Zwitserswalgje in tot op de kruising met de Ossekop. Hier staat op de hoek B&B 'De Olde Signorie' (17) met het ernaast gelegen pand op Ossekop 11, het geboortehuis van Saskia van Uylenburgh (1612-1642), dochter van de toenmalige Burgemeester van Leeuwarden en raadsheer aan het Hof van Friesland Rombertus Rommertzoon Uylenburgh (1554-1624). Zij is bekend als de eerste vrouw en muze van Rembrandt van Rhijn. We wandelen terug naar het Blokhuisplein en steken hier over naar het Blokhuis complex, nu een Cultureel Bedrijven Centrum, maar in het verleden vooral bekend was als het Huis van Bewaring De Blokhuispoort.

6 Na een bezoek aan dit voormalige Huis van Bewaring gaan terug naar Blokhuisplein, waar we naar links wandelen en voor de brug rechtsaf de Nieuweweg volgen langs het water van de Zuiderstadsgracht. We passeren het Beurs- en Waaggebouw (1880)(18), een Neo-Classicistisch gebouw naar een ontwerp van architect Thomas Adrianus Romein (1811-1881). Voor dit monumentaal pand staat een fontein met het bronzen beeld van Mercurius, de god van de handel. Met de bocht naar links slaan we voor de brug over de Zuiderstadsgracht rechtsaf en volgen nu de Willemskade. De kade heet oorspronkelijk Zuiderkade, maar na bezoek van Willem III in 1873 wordt de naam gewijzigd in Willemskade. In 1898 vestigt zich aan de Willemskade de Leeuwarder Stoomboot Maatschappij, die na een fusie overgaat in NV Reederij Stânfries die met een vloot van tientallen schepen de handel in Friesland en ver daarbuiten naar Amsterdam en Rotterdam vervoert. Aangekomen bij de Prins Hendrikbrug ligt voorbij deze brug de Museumhaven Leeuwarden met nog een aantal oude beurtschepen. We wandelen linksaf de brug over en keren over de Sophialaan en na de rotonde terug naar het NS-Station Leeuwarden, waar we deze stadswandeling door historisch Leeuwarden gestart zijn.

1 - Station Leeuwarden

Station Leeuwarden is een Waterstaatstation van het Type SS derde klasse en is een van de negen stations die ooit in deze klasse zijn gebouwd. Het gebouw is ontworpen door ingenieur Karel Hendrik van Brederode (1827-1897), die bekend is als architect van een groot aantal treinstations in Nederland in de periode 1860-1890. Station Leeuwarden wordt door de Staatsspoorwegen in gebruik genomen op 27 oktober 1863 met de opening van de spoorlijn Harlingen - Leeuwarden. Leeuwarden is voor alle treinen het eindpunt, het station kent dan ook voornamelijk kopsporen, er is maar één doorgaand perronspoor. In 1890 is het station van Leeuwarden grondig verbouwd en er komt aan de oostzijde een nieuwe vierkante aanbouw. Ingrijpend is de vernieuwing van het middengedeelte in 1904. Op de plaats van het oorspronkelijke gebouw komt een hoge nieuwe hal met een groot halfrond venster. De zijvleugels worden in 1924 verbouwd en ook in 2000 is het station verbouwd en gemoderniseerd. In 2013 worden de perrons per lift toegankelijk gemaakt. Als in 2016 blijkt dat de gietijzeren constructie van de overkappingen van de perrons sterk verwaarloosd is en zij bij storm een gevaar kunnen opleveren, worden ze verwijderd. ProRail wil dan nieuwe overkappingen plaatsen maar de Gemeente Leeuwarden kies voor renovatie van alle overkappingen en zo geschiedt!

2 - Fries Museum

Dit nieuwe Fries Museum is in 2013 door koningin Máxima geopend. Het is een museum over de Friese geschiedenis, kunst en cultuur. De geschiedenis van de noordelijke provincie Friesland wordt van oudsher bepaald door de relatie met water. De specifieke kenmerken van het open landschap, het heldere daglicht, de eigen taal en de no-nonsense mentaliteit van het Friese volk, worden tot uitdrukking gebracht in dit nieuwe museum. Maar de totstandkoming van dit nieuwe museum heeft menig storm moeten doorstaan. Als de Architect Abe Bonnema (1926-2001) na zijn overlijden 18 miljoen euro nalaat aan het Fries Museum voor een nieuw gebouw aan het Wilhelminaplein (Zaailand), wordt er over deze nieuwbouw een referendum gehouden. Overeenkomstig het testament moet het ontworpen worden door architect Hubert-Jan Henket en bouwkundig uitgewerkt door Bonnema architecten. Omtrent het referendum is er veel gedoe en in 2007 stapt het Fries Museum voor korte tijd uit het grote bouwproject Nieuw Zaailand, omdat niet voldaan kon worden aan de subsidie-eisen, die deadlines met zich meebrengen voor de oplevering van het casco. In 2010 wordt met de nieuwbouw begonnen en het gebouw wordt in 2012 opgeleverd. De inrichting van het nieuwe museumgebouw duurt dan nog een jaar.

3 - Paleis van Justitie

Het Neo-Classicistische gerechtsgebouw aan de westzijde van het Wilhelminaplein stamt uit 1851 en is een ontwerp van stadsarchitect Thomas Adrianus Romein (1811-1881). De voorgevel heeft een Korinthische zuilengalerij en een fronton waarin zich het Rijkswapen bevindt. Het Paleis wordt oorspronkelijk gebouwd voor het provinciaal gerechtshof. Tot tweemaal toe is dit gebouw herbouwd na een verwoestende brand. Slechts negen jaar na de bouw brandde het gebouw volledig af. Na herbouw gebeurde hetzelfde op 7 februari 1919. Een pannetje brij dat was blijven smeulen, was de oorzaak. Door de gebrekkige uitrusting van de brandweer kon de brand vrij zijn gang gaan. Een derde brand blijft het gebouw bespaard. Als de Duitsers zich in 1945 terugtrekken, doen zij een poging het gebouw te verwoesten. De schade bleef echter beperkt. Het Paleis van Justitie is een van de twee vaste zittingslocaties van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. De andere vaste zittingslocatie is het Paleis van Justitie Arnhem. Veel van de raadsheren en medewerkers hebben hun kamer in het Hofkwartier uit 1994 van architect Abe Bonnema aan de zuidzijde van het Zaailand, op loopafstand van het Paleis van Justitie.

4 - Stadswaag of Boterwaag

Deze waag stamt uit 1598. In die tijd is het verplicht voor een marktkoopman om zijn goederen te laten wegen op de waag. Deze verplichting geldt vooral voor handelaren in vlees en zuivel. Het product dat op de waag in Leeuwarden de overhand heeft, is zuivel, en dan vooral boter en staat daarom ook wel bekend als de boterwaag. Boter werd op de wekelijkse marktdagen in groten getale aangevoerd. De waag in. Er werden natuurlijk ook wel andere producten gewogen. Ter illustratie: tussen 1830 en 1860 werd jaarlijks gemiddeld 1.656.922 kg boter, 225.905 kg kaas en slechts 24.326 kg aan andere goederen gewogen. De Waag op de Nieuwestad is tot 1880 in gebruik geweest. In het waaggebouw is een lunchroom gevestigd en ervoor staat vaak een lange rij wachtenden. Niet voor boter, maar voor geld uit de muur!

5 - Stadhouders Hof

Het Hof is eeuwenlang de residentie van de Friese stadhouders. De geschiedenis van het Hof gaat terug tot 1587, als Willem Lodewijk van Nassau-Dillenburg na de moord op Willem van Oranje, als stadhouder van Friesland, dit huis op stand met zijn vrouw en nicht Anna van Nassau in Leeuwarden betreft. De Staten van Friesland kopen hiervoor de residentie van Boudewijn van Loo, rentmeester van Filips II van Spanje. In 1603 wordt het aangrenzende Dekemahuis bij het Stadhouders Hof getrokken. Hierdoor krijgt het pand haar opmerkelijke u-vorm, waarbij tussen de vleugels een pleintje voor de hoofdingang ontstaat. Als in 1747 de laatste stadhouder uit Leeuwarden vertrekt, blijft het Stadhouders Hof in het bezit van de familie Oranje-Nassau. Maar het Hof raakt in verval, dient als kazerne voor de Franse troepen, als weeshuis, school, hospitaal en pakhuis. In het jaar 1814 maakt Koning Willem I het complex weer tot koninklijk paleis. Maar in de 20e eeuw doet het dienst als ambtswoning van de Friese Commissaris van de Koning, respectievelijk Koningin. Maar in 1971 komt het gebouw in handen van de Gemeente Leeuwarden. Na ingrijpende verbouwingen krijgt het Stadhouders Hof in 1996 de status een Hotel-Paleis, waar de sfeer uit het verleden van de Nassau-dynastie n nog aanwezig is.

6 - Leeuwarder stadhuis

Het stadhuis stamt uit 1715 en wordt later in de 18e eeuw uitgebreid met een flinke raadzaal aan de achterzijde. De eerste steen van dit gebouw is ooit gelegd door de drie jaar oude Willem Karel Hendrik Friso (1711-1751), ook wel bekend als Willem IV van Oranje-Nassau. Het stadhuis is in Classicistische stijl gebouwd met hardstenen trappen, een bordes, hoge ramen, allegorische beelden, Latijnse spreuk boven de deuren carillon op het dak. Het stadhuis is feitelijk leeg, er zijn alleen nog de kamers van B en W en de raadszaal.

7 - Oldenhove

Het is de scheve toren van Leeuwarden, die kan concurreren met de scheve toren van Pisa. Als een gedoofde waskaars, zo staat daar die stompe, half afgebouwde torenromp uit 1532. Hoe komt dat eigenlijk, dat die toren niet af is? Slappe grond, is de korte verklaring van de vrijwilliger die in het torenportaal de kaartjes voor de torenbeklimming verkoopt om zo vanaf 40 meter hoogte het panorama over Leeuwarden aan te bevelen. De Friezen wilden hier in 1529 een kerk neerzetten met een toren hoger dan die van de Dom van Utrecht. Maar Leeuwarden is Utrecht niet en daarom is het maar een halve toren geworden die nog scheef staat ook: twee meter uit het lood. De bijbehorende kerk is in 1567 tijdens een storm ingestort.

8 - Prinsessehof

Deze grote patriciërswooning met het Keramiekmuseum in de stijl van de Franse paleisbouw wordt vanaf 1731 bewoond door Prinses Maria Louise van Hessen-Kassel, die in 1709 trouwt met Stadhouder Johan Willem Friso van Nassau-Dietz, maar die al in 1711 overlijdt. Als haar zoon Willem

Carel Hendrik Friso van Nassau-Dietz in 1731 stadhouder wordt en haar taak als regentes erop zit, verhuist Maria Louise van het Stadhouders Hof naar haar eigen paleis in de Grote Kerkstraat, waar ze tot haar dood in 1765 woont. Maria Louise heeft hiervoor in de Grote Kerkstraat drie panden aangekocht, die zij door hofarchitect Anthony Coulon tot het Princessehof laat verbouwen. In latere tijd wordt het Princessehof opgesplitst in een Keramiekmuseum en wordt het middelste huis eind 19de eeuw bewoond door de beroemde graficus M.C. Escher, die hier in 1898 is geboren. Aangrenzend laat Hendrik Casimir II van Nassau-Dietz in 1680 de stadhouderlijke stallen met een manege bouwen, waar tientallen paarden en vele koetsen onderdak hebben. Als de laatste stadhouder in 1747 uit Leeuwarden vertrokken is, bleven de stallen en de manege in gebruik bij Prinses Maria Louise. Na haar dood worden ze door hoge officieren gebruikt. In 1854 wordt de Gemeente Leeuwarden eigenaar van het complex, dat daarna vele bestemmingen gehad heeft en vaak verbouwd is. Het wapenschild boven de toegangspoort uit 1795 is in 1990 weer voorzien van het wapen van Nassau. Sinds 2002 maakt het gebouw deel uit van het Keramiekmuseum.

9 - Julius van Gheelhuis

Dit statige pand is gebouwd in 1545 door procureur-generaal Julius van Gheel op fundamenten van een stadsstins. Het huis kent in de loop der tijd verschillende eigenaren. Een van de meest illustere bewoners van het huis was Eyso de Wendt, die na een succesvolle carrière bij de VOC, als directeur van de Chinahandel, in 1762 terugkeert als een zeer gefortuneerd man en het huis in de Grote Kerkstraat 28 betreft. Van 1883 tot 1890 woont in het patriciërshuis de familie Adam Zelle (1840-1910), winkelier in hoeden en petten, die veel geld had verdiend met speculaties. Maar bekender is hun dochter Margaretha Geertruida Zelle (1867-1917). Zij krijgt bekendheid onder de naam Mata Hari. Haar leven als de onweerstaanbare courtisane, spionne en femme fatale eindigt op 5 oktober 1917. Dan wordt haar vonnis op beschuldiging van spionage voor Duitsland voltrokken door een Frans vuurpeloton op een militair oefenterrein even buiten het kasteel van Vincennes. Van 1977 tot 2002 is in het pand het Frysk Letterkundich Museum en Dokumentaasjesintrum gevestigd en het is nu een woonhuis.

10 - Waalse kerk

Hier werden vroeger de kerkdiensten in het Frans gehouden. Deze kerk was ooit de kapel van een groot kloostercomplex van de Dominicanessen met een zusterhuis, een ziekenzaal, enkele woningen, maar ook een bakkerij, een spinnerij en een bierbrouwerij. Na de Hervorming in 1580 gaat het complex over aan de Protestanten. De kapel blijft leeg achter. Maar op verzoek van de Staten van Friesland wordt onder de Nassaus de kloosterkapel in bruikleen geven aan de Franse gemeenschap en heet sindsdien de Waalse Kerk. Nu is het in gebruik bij de Remonstrantse Gemeente. Heel bijzonder is het orgel uit 1740, gebouwd door Johan Micha I Schwartzburg en geschonken door Anna van Hannover. Gedeputeerde Staten geven in 1742 Jaan Oenema opdracht het imposante rugstuk van het orgel te snijden, met de wapens van de prins en de prinses. Bij de restauratie van de kerk in de jaren tachtig van de vorige eeuw heeft het orgel zijn oorspronkelijke kleuren teruggekregen. Eind 2001 zijn de orgelpijpen gerestaureerd.

11 - Grote of Jacobijnerkerk

Het is de oudste en bouwkundig belangrijkste kerk van Leeuwarden en daarmee een van de gaafste monumenten uit de vroege Leeuwarder geschiedenis. De torenloze kerk werd in de 13e eeuw gesticht als onderdeel van een dominicanenklooster en in de laat 15e eeuw vergroot met de brede zuidelijke zijbeuk en een angelusklokje. De kerk is opgetrokken uit gele en rode kloostermoppen. Bij de hervormingen in 1580 wordt de Grote of Jacobijnerkerk de hoofdkerk van Leeuwarden. Onder het koor was de grafkelder voor de stadhouderlijke familie: de Graven van de Friesche Nassau's, de Graven van Nassau-Dietz, de latere Prinsen van Oranje-Nassau, die tussen 1623 en 1765 in tien lijkkasten zijn bijgezet. In de kapel boven de kelder stonden nog eens zes kisten. Daartoe kwam er in de zuidoostelijke koorgevel een natuurstenen poort met een console met een uitstekend fronton. Tijdens de Bataafse Revolutie en de beeldenstorm van 1795 zijn de grafmonumenten en veel kunstwerken vernield en zijn de sporen voor altijd verdwenen. De sacristie krijgt in de 17e

eeuw de naam broodkamer, omdat er brood aan de armen wordt uitgedeeld. In de Grote of Jacobijnerkerk bevindt zich nog de 17e-eeuwse preekstoel en het beroemde Müllerorgel uit 1724-1727.

12 - Joodse School (1886-1943)

Aan het Jacobijnerkerkhof en een plek vol stilte met hofjes, een plantsoen en wat eens de joodse buurt was met de Joodse School, die in het verleden de Dusnus-school heet en vernoemd is naar een opperrabbijn van Friesland. Vanaf 1941 is de Dusnus-school de enige onderwijsinstelling voor joodse kinderen in de Friese hoofdstad, maar al snel worden de absentielijsten op de Dusnus-school schrikbarend lang, joodse kinderen duiken onder of worden weggevoerd en in maart 1943 zijn alle schoolbanken leeg. Op een gedenksteen in de gevel staat een tekst uit Genesis die je doet huiveren: 'Het kind is er niet meer'.

13 - Loge De Friesche Trouw

In dit pand aan de Bij de Put 15 huist de oudste en de grootste vrijmetselaarsloge van het Noorden. Deze Loge De Friesche Trouw is in 1782 in Leeuwarden opgericht door twaalf burgers van de militaire Loge 'L'Esprit du Corps'. Hun idealen staan in het teken van verbondenheid en opheffing van de spanningen tussen Patriotten en Prinsgezinden. Dit wordt weergegeven op het zegel, waar landman en edelman elkaar de hand geven, als symbool voor vrijheid, gelijkheid en broederschap. Deze loge in Leeuwarden is vandaag de dag de oudste en de grootste vrijmetselaarsloge van het Noorden en heeft al twee andere loges voortgebracht..

14 - Voormalige Kanselarij van Leeuwarden

Deze kanselarij is in de periode 1566-1571 gebouwd op kosten van Filips II van Spanje, als hoogste gerechtshof van Friesland. In 1621 wordt aan de kanselarij een bordes toegevoegd. Het draagt het Wapen van Friesland. Op het bordes staan vier stenen leeuwen. Deze leeuwen dragen de wapenschilden van de vier kwartieren van Friesland: Oostergo, Westergo, Zevenwouden en de Friese elf steden. Na de opheffing van het hof in 1811 krijgt het gebouw in de loop der jaren wisselende bestemmingen als ziekenhuis, kazerne, Huis van Bewaring. In 1892 wordt de kanselarij gerestaureerd en is er het Rijksarchief, de Provinciale Bibliotheek en tot 2013 het Fries Museum gehuisvest in de aan linkerkant rond 1995 gebouwde modernistische vleugel. Na het vertrek van het museum en een verbouwing is in de Kanselarij de bestuurskande van de Thorbecke Academie gehuisvest.

15 - Viglius van Aytta (1507-1577)

uit het Friese Swichum, die in de 16e eeuw als vooraanstaande staatsman en invloedrijke Europese diplomaat en rechtsgeleerde carrière maakt aan het hof van keizer Karel V in Brussel, waar hij het schopte tot hoogste 'ambtenaar'. Daarnaast heeft hij naam gemaakt als humanist, rechtsgeleerde en verdediger van het katholicisme. Het beeld is gemaakt door kunstenaar Hans Jouta uit Ferwert.

16 - Huis Van Eysinga

Dit statig en magnifiek herenhuis in Lodewijk XVI-stijl is gebouwd eind 18de eeuw voor Frans Julius Johan van Eysinga. Hij erft in 1773 het pand van zijn grootvader Johan Vegeling van Claerbergen, schrijver, raadsheer, grietman en gedeputeerde. Delen van het pand zijn echter veel ouder: enkele kelders met kruisribgewelven dateren uit de late 16de eeuw. De bouwmeester van het Huis Van Eysinga is niet bekend. Het interieur is afgewerkt met marmeren en houten vloeren, lambriseringen, houtsnijwerk, marmeren schouwen, geschilderde behangsels, bovendeurstukken, damastbespanningen en stucwerk. De trap is voorzien van rijk gesneden houten balustrades. De eetkamer is voorzien van geschilderde behangsel en is via een verborgen deur met daarachter een kleine ruimte verbonden met het trappenhuis. Aan het einde van de gang liggen de grote zaal, de middenkamer, de hoekkamer en een spreekkamertje. De zaal is het grootste en meest representatieve vertrek van het huis. Het heeft een stucplafond dat is gedecoreerd met muziekinstrumenten, kransen, palmtakken en verschillende soorten bladwerk. Op de wanden van de hoekkamer bevinden zich geschilderde behangsel van omstreeks 1806 met daarop een Hollands

landschap. In het souterrain is de keuken, de waskeuken en de opslag van proviand en drank. In de keuken zijn de marmeren vloer, de witjesbetegeling, de okergeel geschilderde balken met troggewelfjes, de schouw met gemetselde fornuizen en het aanrecht bewaard gebleven. Tot aan het einde van de 19de eeuw is het pand in gebruik als chique woonhuis en in 1881 wordt in het Huis Van Eysinga het Fries Museum geopend. In 2013 verhuist het Fries Museum naar de nieuwbouw op het Wilhelminaplein/Zaailand.

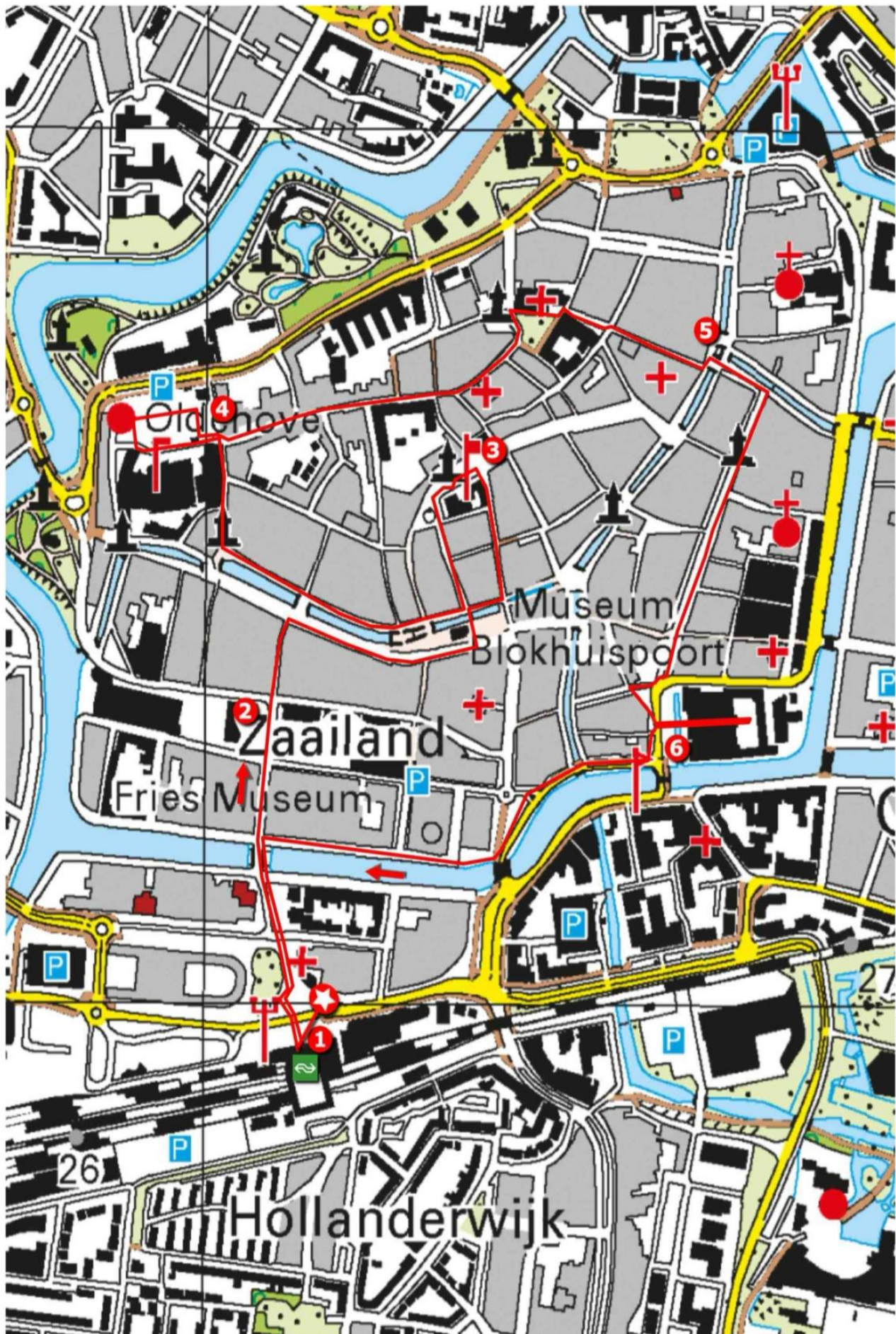
17 - De Olde Signorie

Op de hoek van de Ossekop, vernoemd naar de herberg in de straat waar een houten Ossekop buiten hing, staat op Ossekop 13 een markant pand met een Neo-Classicistisch elementen en antieke interieurdelen uit de 15e tot in de 20e eeuw. In 1681 duikt de naam 'De Olde Signorie' voor het eerst op en wordt door de eeuwen heen bewoond door hogere bestuurders en voorname lieden van Leeuwarden. Een andere markante bewoonster was Geesje Beekhuis-Feddes (1831-1882), schrijfster en feministe. Zo schrijft zij over de maatschappelijke positie van vrouwen in 1870 onder het pseudoniem 'Eene Vrouw' de brochure 'Gelijk recht voor Allen!' De Olde Signorie, nu een Bed & Breakfast, heeft ook bijzondere burenhad!. Zo is op Ossekop 11 in augustus 1612 Saskia Uylenburgh (1612-1642) geboren, dochter van de toenmalige Burgemeester van Leeuwarden en raadsheer aan het Hof van Friesland Rombertus Rommertzoon Uylenburgh (1554-1624). Zij is vooral bekend als de eerste vrouw en muze van Rembrandt, die hij in 1633 schilderde als zijn jonge zeer blanke en blozende verloofde. Vanaf 1897 is Ossekop 11 gebruikt als kantoor en magazijn van de Leeuwarder Waterleiding Maatschappij. Daarna is het enige jaren in gebruik geweest als was- en strijkinrichting en vanaf 1921 is er het zusterhuis van het nabijgelegen Stadsziekenhuis gevestigd. In 1999 krijgt het pand een bestemming als advocatenkantoor van de gebroeders Wim en Hans Anker, Nederlands bekende strafrechtadvocaten.

18 - Huis van Bewaring De Blokhuispoort.

De oorsprong van deze bijzondere plek gaat terug tot 1661 als hier het Huis van Opsluiting en Tuchtiging wordt gebouwd om grote aantal gevangenen op te sluiten. In 1870-1877 worden de bestaande gebouwen vervangen door een nieuwe Bijzondere Strafgevangenis voor straffen langer dan vijf jaar tot levenslang. Maar deze gevangenis is onlosmakelijk verbonden met 'De Kraak' op 8 december 1944, de beroemde bevrijdingsactie van het Friese verzet. De Duitse bezetters nemen de gevangenis en het Huis van Bewaring al snel na het begin van WOII over. De dagelijkse gang van zaken blijft aanvankelijk nagenoeg gelijk, maar dat verandert in 1942 als Joden tijdelijk gevangen worden gezet om later op transport te gaan naar Westerbork. Begin 1944 sluiten de Duitsers in het Huis van Bewaring mensen op, die verdacht zijn van betrokkenheid bij de illegaliteit. In november 1944 zitten enkele belangrijke verzetsmensen er gevangen. De kans dat ze tijdens de gruwelijke verhoren iets los zullen laten is groot en daarom besluit de leiding van het verzet ze uit de gevangenis te halen. In de vroege avond van 8 december 1944 weet een aantal verzetsmannen toegang te krijgen tot het Huis van Bewaring en 51 gevangenen te bevrijden. In de nacht van 15 april 1945 wordt het Huis van Bewaring door de NBS in bezit worden genomen, bang als men is voor een laatste Duitse wraakactie. Na de oorlog is de gevangenis een van de plaatsen waar oorlogsmisdadigers en collaborateurs wachten op hun rechtszaak en sommigen zitten er later hun door een van de tribunalen opgelegde straf uit. In 1970 wordt de Bijzondere Strafgevangenis, waar op dat moment nog 23 gevangenen verblijven, gesloten.

Aangemaakt voor: Charles Aerssens

Copyright Topografische Dienst Kadaster, Emmen